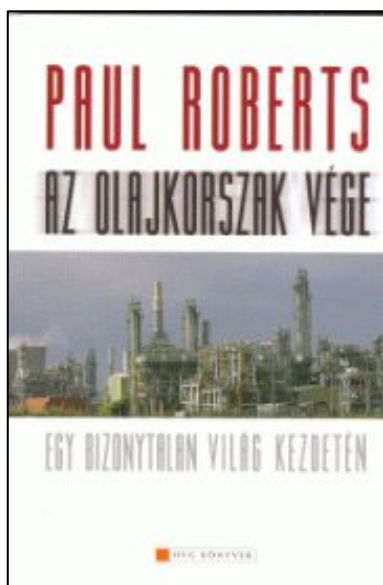

Losoncz Miklós:

Paul Roberts: Az olajkorszak vége. Egy bizonytalan világ kezdetén

HVG Könyvek, HVG Kiadói Rt., 2004
309 oldal, névmutatóval és bibliográfiával
Fordította: Árokszállás Zoltán

Paul Roberts könyve az energia, azon belül a kőolaj gazdasági, politikai és technológiai szerepével foglalkozik. Kiindulópontja az a tudományosan igazolható, bár a részleteket illetően

természetesen további árnyalásra szoruló megfigyelés és következtetés, hogy a világ kőolajforrásai végesek, a legnagyobb tartalékokkal rendelkező országok termelése belátható időn belül eléri a csúcspontot, ezt követően a kitermelés mennyisége csökken. A könyv a kőolajforrások kimerülésének, ezzel összefüggésben a magasabb áraknak a lehetséges következményeire kívánta felhívni a figyelmet.

A kötet három nagy részre tagolódik, összesen 13 fejezettel. Az „Az út idáig” címet viselő első rész első fejezete az energiahordozók történetét tekinti át az izomerőtől a szénhidrogének globális felhasználásáig. A második fejezet a világ kőolajtartalékait térképezi fel. A harmadik fejezet a legígéretesebb alternatív energiaforrást, a hidrogén üzemanyagcellát mutatja be. A negyedik fejezet az energia és a hatalom összefüggéseit vizsgálja. Gazdag tényanyagra támaszkodva demonstrálja az energia szerepét a bel- és külpolitikában, a kereskedelemben és a háborúban. Az első rész utolsó fejezete a globális éghajlatváltozásról szól, amelyet a szerző egyrészt a mai energiagazdálkodás következményének, másrészt az új energiarendszer kiépítése legnyomósabb indokának tekint.

* Losoncz Miklós a GKI Gazdaságkutató Rt. kutatásvezetője és főiskolai tanár a Modern Üzleti tudományok Főiskoláján. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen 1977-ben végzett. Egyetemi doktori címet 1978-ban kapott, a közgazdaságtudomány kandidátusa 1984-ben lett. Átfogó kutatási területe a világgazdasági növekedés, beleértve a kőolaj szerepét, azon belül az Európai Unió és Magyarország és az EU közötti kapcsolatok.

Az „Út a bizonytalanba” című második rész négy fejezete az energia világrendszerével foglalkozik. A hatodik fejezet középpontjában az energiafogyasztás áll. Azt elemzi, miként vált a kőolaj, az elektromosság és más energiahordozók egyre bővülő használata az egyik legnagyobb gazdasági és politikai erővé a Földön. A hetedik fejezet a kőolaj- és földgáztermelést tekinti át, a kilencedik fejezet tárgya az energiatakarékosság. Azt kívánja bizonyítani, hogy az energiával való takarékoskodás az új és fenntartható energiagazdasággal szembeni legfőbb követelmények egyike.

Az „Az út a vakvilágba” című harmadik rész az energia jövőjét veszi górcső alá. A tizedik fejezet azt igazolja, hogy a létező rendszer a jelenlegi igények kielégítésére is egyre kevésbé alkalmas. Környezetvédelmi szempontok miatt az energiatermelés minősége („tiszt” energia) a mennyiségi igények kielégítésével egyenrangú fontosságú. A tizenegyedik fejezet középpontjában a jelenlegi energiarendszer tehetetlenségi nyomatóka áll. A szerző azt vizsgálja, hogy ez a tehetetlenségi nyomatóka mennyiben és milyen hatást gyakorolt egyes gazdaságokra. A tizenkettedik fejezet azt a harcot mutatja be, amelyet az energetikai status quo védelmezőinek egy új generációval kell megküzdenie. Végül a tizenharmadik fejezet az új energiagazdaságba való átmenet forgatókönyvének vázlatát, amely a mai trendek logikus folytatásán alapul.

A könyvismertetés terjedelmi és tartalmi keretei nem teszik lehetővé egy több, mint 300 oldalas könyv gondolatmenetének és következtetéseinek részletes bemutatását. A kötet felépítésének ismertetéséből egyébként is jól kitűnik, hogy a szerző igyekezett témáját a lehető legszélesebb megközelítésben, a releváns tényezők figyelembe vételével tárgyalni és elemezni. A gondolatgazdag könyvből mégis indokolt néhány következtetést kiemelni. A szerző számokkal és szakértői véleményekkel alátámasztva bizonyítja, hogy legkésőbb a 21. század közepéig a világ kőolajtermelése eléri csúcspontját. Történelmi tapasztalatok alapján is igazolható, hogy az új energiahordozókra való átállás nem súrlódásmentes. A kőolajról a más energiahordozókra történő átmenetet a kialakult felhasználási, szervezeti, hatalmi stb. struktúrák is akadályozzák. A feszültségek mérsékelhetők, ha az átmenetre felkészülnek a kormányok és a gazdasági szereplők.

A szerző a földgáz szerepének megnövekedését várja a kőolaj utáni korszakban, emellett nagy jelentőséget tulajdonít a hidrogénen és más alternatív energiahordozókon (etanol, metanol stb.) alapuló üzemanyagcelláknak. A földgáz elengedhetetlen lesz az üzemanyagcellákhoz szükséges hidrogén előállításához. A könyv lezárásáig a hidrogén alapú üzemanyagcellák kereskedelmi méretekben történő hasznosíthatósága még nem igazolódott,

tömeges elterjedésüket a viszonylag alacsony kőolajár gátolta. Az azóta bekövetkezett áremelkedés nyomán viszont javul az üzemanyagcellák használatának gazdaságossága.

Végül, a szerző gondolatmenetének lényeges vezérfonala az energiatakarékosság és a környezet megóvása. Ennek jegyében következetesen ostromozza az amerikai háztartások pazarló energiafogyasztását, amit a kormány gazdaság-, illetve energiapolitikája sem fog vissza, sőt inkább táplál. A szerző dicséretes módon erőteljes fellépést sürget a nagy fogyasztású városi terepjárók terjedésével szemben. Ezek használatának visszaszorítása járulna hozzá a legnagyobb mértékben az energia-megtakarításhoz. E kisteherautók terjedése egyébként is döntően a fogyasztói szokásokhoz, azokon belül is a presztízfogyasztáshoz kapcsolódik, reális fizikai szükségletet nem vagy ritkán elégít ki.

A 2004-ben megjelentetett könyv megállapításainak, következtetéseinek és ajánlásainak túlnyomó hányada az azóta eltelt időszak fejleményei ellenére ma is vállalható. A rövid távú piaci és egyéb trendek nem kérdőjelezik meg a mondanivaló érvényességét, bár egyes megállapítások árnyalásra szorulhatnak.

Lényeges hiányosságának tűnik, hogy sem a szerző, sem a kiadó nem határozta meg a kötet műfaját és azt, hogy milyen érdeklődésű olvasóknak szánta azt. Ezek a támpontok elengedhetetlenek ahhoz, hogy a recenzens minősíteni tudja a könyvet. Véleményem szerint a könyv a riport műfajához áll a legközelebb. Ezt támasztja alá a stílus, a nagyszámú interjú és a szerző szakértőkkel folytatott beszélgetéseire történő sok hivatkozás. Emellett a szerző nagymértékben támaszkodott a legkülönbélebb írásos anyagokra (újság- és folyóirat-cikkek, szakkönyvek, szakértői tanulmányok stb.). annak ellenére, hogy a tárgy gazdasági, a könyv inkább politikai elemzésnek tekinthető, a szerző következtetéseinek tekintélyes hányada ugyanis politikai jellegű.

Mindebből az is következik, hogy a kötet nem annyira az energiával foglalkozó szakemberek, hanem inkább a tájékozódni vágyó, bizonyos minimális gazdasági és politikai ismeretekkel rendelkező művelt olvasók érdeklődésére tarthat számot. Ennek a követelménynek a könyv kétségtelenül eleget tesz. Engem mint közgazdászt és kutatót azonban zavar, hogy egyrészt a szerző túlságosan nagymértékben épített szakértői véleményekre (ezekre gyakran közelebről meg nem határozott „szóbeli közlés” formájában történik utalás), másrészt az, hogy a bibliográfia és a jegyzetek nincsenek teljes mértékben összhangban egymással. Sok olyan műre történik hivatkozás a jegyzetekben, amely nem szerepel a bibliográfiában.

Kétségtelen, hogy érdekes például al-Jamani szaúdi olajminisztert és más nagyságokat meginterjúvolni, de ezek az interjúk nem helyettesítik a témára vonatkozó szakirodalom alapos ismeretét, rendszerezett áttekintését, értékelését és elemzését. Figyelmet érdemel, hogy például egyetlen táblázat sem szerepel a könyvben.

Érthető, bár nem feltétlenül szerencsés, hogy a szerző túlzottan nagymértékben támaszkodott amerikai szakirodalmi forrásokra, emiatt kicsit Amerika-központúvá vált a kötet. Mindenképpen örvendetes lett volna több európai szerző és nemzetközi szervezet, így például a Nemzetközi Energiaügynökség anyagainak a bemutatása. Mindez azonban már inkább a kutató fanyalgása, a kötet értékét nem érinti.

Ami a magyar kiadást illeti, a fordítás kiváló, Árokszállásy Zoltán munkája elkerüli a számomra legalábbis gyakran zavaró és magyarul furcsán hangzó megoldásokat, amerikanizmusokat és anglicizmusokat. Hiányérzetem azért van, mert a kiadó semmit nem közöl a szerzőről, a magyar olvasóról nem tételezhető fel az, hogy ismeri őt. Az interneten folytatott — nem túlságosan mély tájékozódás eredményeként — azt sikerült kiderítenem, hogy a szerző gyakran ír a Washington Postba. Mindezek alapján az információkban gazdag kötet mind energetikai szakembereknek, mind a művelt nagyközönségnek ajánlható.